

De tong van de stomme zal vloeiend spreken. Als water in de woestijn. Het woord klinkt in de woestijn. De wildernis is de bron van het spreken. (Jesaja 35 : 5 t/m 10)

Deuteronomium 1 : Dit zijn de toespraken die Mozes heeft gehouden.

Het is Mozes die zo vloeiend spreekt. Dezelfde man die eerst van zichzelf zei dat hij niet kon spreken en dat hij daarom absoluut ongeschikt was om naar de farao te gaan. Volgens de uitleggers werden er aan het hof van de farao maar liefst zeventig talen gesproken. Geen sprake van dat Mozes dat haalde. En nu spreekt hij vrij uit.

Het zijn laatste woorden. Hij gaat sterven. God heeft hem dat aangekondigd. Mozes vertelt er over aan zijn volk. Hij is er openhartig over. Zijn diepste wens is niet uitgekomen. Hij had willen oversteken naar het beloofde land. De rivier, de Jordaan, over. Zijn hele leven heeft gestaan in het teken van dat oversteken. Al zijn activiteiten, vanaf zijn roeping bij het brandende braambos waren daar op gericht. Daar had hij van God persoonlijk opdracht gekregen het volk Israël naar het beloofde land te brengen. Maar zelf mocht hij niet gaan. Dezelfde God die hem de opdracht had gegeven, had het hem verboden. Als straf. Voor ontijdig uitgesproken woorden. Een woede aanval. Ergens in de woestijn. Op de rots geslagen met zijn staf toen er werd gevraagd om water. Altijd wat te zeuren, dat volk. Maar God had zijn woede niet geaccepteerd. Hij wist eigenlijk niet waarom. Hij was wel vaker uit zijn slof geschoten. God had daar nooit zo fel op gereageerd.

Hij had nog wel geprobeerd God op andere gedachten te brengen. Maar God was kortaf tegen hem geweest. “Houd er over op!”, had God gezegd en “Spreek er nooit meer een woord over.”

Volgens de overlevering had God hem ook bedreigd. Hem herinnerd aan die geschiedenis van het Gouden Kalf. God had het hele volk Israël toen als straf willen vernietigen. Mozes was er voor gesprongen, had God overreed dat niet te doen. “Moet ik dat soms terugdraaien?“, had God aan Mozes gevraagd. “Moet ik jou dan maar laten oversteken en het volk vernietigen?” Wat God betreft was het het één of het ander. Of Mozes, of het hele volk. Mozes had ingebonden. Had er niet meer over gepraat. Eén man had een heel volk kunnen redden. Maar een heel volk had niet één man kunnen redden.

Waarom was hij er bij God eigenlijk op teruggekomen? Waarom had hij nog eens gevraagd of hij toch niet mocht oversteken? Misschien was het om wat er gebeurde met de dochters van Selofchat. Selofchat was gestorven. Hij had geen

zonen. Alleen vijf dochters. Tot die tijd erfden meisjes niets. Ging alles naar de zonen. Waarom eigenlijk, vragen de dochters aan Mozes die de zaak voorlegt aan God. God had heel positief gereageerd, Hij had de dochters geprezen en 'ja' gezegd tegen hun verzoek. Voortaan kregen meisjes en vrouwen ook een deel van de erfenis. Als God zijn eigen wetten en regels zo kon veranderen, kon hij dan ook mijn straf niet wijzigen?, moet Mozes gedacht hebben. En zo staat zijn verzoek aan God om toch te mogen oversteken direct na het verhaal van de dochters in Numeri.

Of misschien kwam het door het gedrag van de stammen Ruben, Gad en de helft van Manasse. Die stammen hadden helemaal geen trek in het overtrekken van de rivier. Zij zouden zich later, als het hele land veroverd was, vestigen in het Overjordaanse, dat Israël intussen al veroverd had en redeneerden : "Waarom zullen we daar nu al niet blijven, met ons vee." Waarom meedoen aan een gevaarlijke verovering als je door het verslaan van Og, de koning van Basan (*voorwaar zijn bedstee was van ijzer, negen ellen lang, vier ellen breed*) , het land al veroverd hebt?

Als er zo relativerend met die oversteek wordt omgegaan, waarom zou ik dan niet mogen oversteken, moet Mozes gedacht hebben. "Laat mij toch oversteken", had hij God gevraagd. Maar God wilde nergens van weten. *Lees het alles, van Og tot en met Gods boosheid, maar na in Deuteronomium 3. Met dat hoogtepunt Deut 3 : 26 : Maar toen ontstak de Heer in woede tegen mij.*

Het is met Mozes als met de koningszoon die van zijn vader het paleis niet meer binnen mocht en op een dag besluit dat niet langer te pikken en het toch te proberen. Hij gaat door de poort. Niemand houdt hem tegen. Hij loopt de hal in. Hij kan zijn gang gaan. Hij loopt door de ontvangst vertrekken. Ga je gang. Maar dat komt hij bij de persoonlijke vertrekken van de koning en daar wordt hij tegengehouden door de wacht. Hij mag niet verder. Zo mocht Mozes een eind komen, maar bleef het beloofde land voor hem gesloten.

Mozes accepteert de afwijzing van God. Hij verandert van toon. Hij blijft opkomen voor het volk en hij vraagt God, als hij dan toch niet mee mag, een opvolger aan te stellen die wel zal voorgaan bij de oversteek. God antwoordt meteen en stelt Jozua aan. (Num. 27, pal na het verhaal van Selofchad.

Israël gaat verder zonder Mozes. Mozes die als een moeder was voor het Volk. Die zich keer op keer opstelde tussen God en het Volk in. Het Volk begrijpt nog niet de consequenties als Mozes er niet meer zal zijn op die plek tussen God en zijn volk in. Het is zeggen de uitleggers zoals in het verhaal van de koningin die verstoten werd door de koning. Als de koningin dat hoort, vertelt zij het haar kinderen en vraagt hen voor haar op te komen bij de koning om haar verstoting

te verhinderen. Haar kinderen reageren daar lauwtjes op. Ze zien het niet als hun probleem. Zonder haar, denken ze, kunnen ze zich ook wel redden tegenover de koning. Zo denkt ook Israël het zonder Mozes best tegenover God te kunnen redden. Ze zien niet, dat het anders zal zijn. Afstandelijker. Minder persoonlijk. Meer via de geboden en inzettingen waar Mozes in het boek Deuteronomium over spreekt. Dit zijn de inzettingen en rechtsregels waaraan u zich moet houden zo lang u leeft in het land dat de Heer u in bezit gegeven heeft. (Deut 12 : 1)

In plaats van Mozes is het de wet, de Thora die gehoorzaamheid vraagt. Gehoorzaamheid. Zonder de nabije liefde van Mozes afstandelijker. Met misschien ook iets van angst.

Kunnen ze zonder Mozes? Mozes heeft er een hard hoofd in. In de woestijn, tot deze dag hadden jullie geen hart om God te erkennen, geen ogen om te zien, geen oren om te horen, zegt Mozes (Deut 29 : 3)

Oversteken is overgaan naar iets nieuws. Iets onbekends. Oversteken heeft te maken met het zoeken naar betekenis. Oversteken wil je als je denkt dat de ervaring aan de overkant het leven een andere betekenis zal geven. Betekenis die er voor de oversteek niet was.

Mozes, schreef Franz Kafka, is zijn hele leven op weg naar Kanaän en het is ongelofelijk dat hij het land alleen ziet op de grens van leven en dood. Dat hij het visioen van het land alleen stervend ziet, illustreert dat het menselijk leven bestaat uit losse momenten, dat het nooit af is. Mozes bereikt Kanaän niet omdat zijn leven te kort was. Ook al had hij langer geleefd, Kanaän had hij niet bereikt. Mozes bereikt Kanaän niet omdat zijn leven een menselijk leven is.

We denken meestal dat ons verleden is wat het is. Aan wat eenmaal gebeurd is, kun je immers niets meer veranderen. Is dat wel zo? We denken dat ons leven één waarheid heeft. Is dat wel zo? Kan waarheid in ons leven niet verschuiven? Kunnen er in de loop van ons leven niet verschillende waarheden zijn. Stel iemand zat in het verzet tijdens de oorlogsjaren, na de oorlog blijkt hij een dubbelspel gespeeld te hebben, zichzelf bevoordeeld, mensen verraden. De feiten blijven hetzelfde. De waarheid verandert. Eerst een held, later een verrader.

Een nieuw inzicht kan mijn blik op het kind dat ik vroeger was, ingrijpend veranderen. Hoe verschillend kan een mens in de loop van zijn leven niet over zijn huwelijk gaan denken? Een vriendin kwam er na de dood van haar man achter dat hij haar tijdens zijn leven allerminst trouw geweest was. Het veranderde postuum haar blik op haar huwelijk. Ze lijdt eronder dat ze dat nu

moet accepteren zonder het met hem recht te kunnen zetten. Het verleden is veranderd. Hoe kun je zeggen dat het verleden vast ligt?

De oversteek zou een nieuwe betekenis aan Mozes' bestaan gegeven hebben. Zonder oversteek komt zijn leven neer op veertig jaar rondzwerven in de woestijn. Met oversteek is de veertig jaar een voorspel op vervulling.

Mozes smeekt God om die uiteindelijke betekenis. God wijst hem ruw af. Mozes' leven blijft een menselijk leven.

Niet lang geleden moest ik een tijd wachten in de hal van het Anthony Van Leeuwenhoek Ziekenhuis in Amsterdam. Het ziekenhuis is gespecialiseerd in de behandeling van kanker. Ik zat te schrijven aan deze preek. Over Mozes en het uitblijven van vervulling. Over verschuivingen. Over niet krijgen waar je op hoopt. Ineens hield ik op met schrijven en keek om me heen. Ik zag de mensen in de hal. Ze waren meestal met groepjes. In het midden iemand aangesloten op een infuus op wieltjes. Ik zag hoe iedereen zijn best deed iets van het bezoek te maken. Aandacht voor elkaar. Serieus, met af en toe een grapje waar iets te luid om gelachen werd. Intussen schuifelden , voetje voor voetje, patiënten door de hal. Iemand naast zich om op te steunen. Ik moest aan Mozes denken die anders had moeten denken over zijn levensvervulling en het daar zo moeilijk mee had. Wat ik zag was het ene Mozes verhaal na het andere. Allemaal levensverhalen die opnieuw verteld moeten worden. Allemaal menselijke levens, zoals Kafka die beschreven had. Momenten. Eén voor één. De breuk. Geen vervulling zoals altijd gehoopt.

Hoe hoopvol is Jezus niet begonnen? Zo vol goede moed. Het Licht der Wereld. Het Koninkrijk Gods dat was aangebroken. Hoe ruw is dat allemaal niet verstoord voordat er van iets als vervulling sprake was.

Mozes en Jezus. In zie hun openheid voor waarheid en liefde. Hun waarachtigheid. Hun streven naar vervulling. Hun ijver in hun levens iets van God te laten zien. Ik zie hun pijn. De pijn van Mozes als hij door God afgewezen wordt en de vervulling niet krijgt. De pijn van Jezus als hij, verraden, met zijn kruis op de rug loopt door de straten van Jerusalem. Stap voor stap. Achter hen zie ik een oneindige stoet. Tussen hen in de mensen in de hal van ziekenhuis. De zoekers in de woestijn. Mijzelf.

Naar vervulling kun je verlangen, ook al is het er nog niet. Door verlangen worden we beziel. Verlangen brengt in ons een zoektocht op gang. Een zoektocht die ons de grens van het vertrouwde doet overschrijden. Een zoektocht uit verlangen naar vervulling.

Wat uiteindelijke vervulling is, is moeilijk in gewone taal te omschrijven. Gewone taal kent alleen woorden voor wat je kunt zien, horen of voelen. Gewone taal is online taal. Controleerbaar. Objectief. Maar voor waar een mens ten diepste naar verlangt, heb je een andere taal voor nodig. Een offline taal. Een taal van de droom. Een flard muziek die ineens duidelijk maakt wat je altijd al voelde. Een merel die zingt.

De dichter Rutger Kopland heeft een mooi gedicht over die zang van de merel geschreven.

“Er is iets in de zang van een merel.”, dicht hij.

*- er is iets waarvan de vogel zingt en je denkt aan wat je moet opgeven.*

*“Er is iets in je dat leeg is en het stroomt vol met het zingen van de merel.”*

Wat zegt de merel in dit gedicht?

“Je bent niet alleen.”, zegt de merel. Er is om jou heen iets van omgeven zijn. Omgeven door anderen. Met wie je leeft. Die leven met jou. Omgeven door God. Kopland zou dat laatste er zo niet bij zeggen. Hij had het geloof achter zich gelaten, maar hoort nog wel de diepte in de zang van de merel. Ik weet wat hij bedoelt en verbindt het met God.

De zang van de vogel zegt me dat ik moet opgeven en dat er dan toch iets is dat volstroomt. Iets dat meer is dan mijn eigen Ik. Iets dat verbindt. Iets dat ik krijgt en niet zelf hoeft te vullen. Iets dat sterker is dan de dood. Iets van God.

Ik moest denken aan mijn eigen levensverhaal. Centraal in dat verhaal een God die ik zoek in de opeenvolgende momenten van mijn bestaan. Een God die te maken heeft met vervulling. Ook al weet ik dat het bij mij, bet als bij Mozes, altijd bij verlangen naar vervulling zal blijven.

Een opgaan, eerder dan een verblijven. Een belofte, eerder dan zekerheid. Onze levens zijn niet meer dan aaneenschakeling van momenten. Er is wisselvalligheid, tegenslag. Er is verdriet. Toch laat ik mij dat verlangen niet afnemen. Ik reik naar vervulling maar ontmoet al iets van God in mijn verlangen. Want God buigt zich toe naar allen die hopen op vervulling. God laat Mozes niet los, laat hem het beloofde land zien en neemt hem daarna weg. God bekommert zich om ons, hoort ons verlangen, hoort ons roepen om vervulling en laat zich vinden. In taal die nog stamelt. In beelden die lijken op dromen. Heel persoonlijk. Onder Gods hoede.